

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XL

Cena lista je \$2.00

Entered as second-class matter January 18, 1935, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO 23, ILL., PONDELJEK, 24. MAJA (MAY 24), 1948

Subscription \$8.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 102

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Unija klavniških delavcev naznanila preklic stavke

Stavkarji se bodo vrnil na delo v ponedeljek. Državni miličniki še stražijo klavnice v Iowi

Chicago, 22. maja. — Unija klavniških delavcev CIO je naznanila preklic stavke proti velikim klavniškim kompanijam. Izjema je le Wilson Packing Co., proti kateri se bo stavka nadaljevala. Uradniki te kompanije so izjavili, da oni stavkarji, ki so bili udeleženi v nasiljih, ne bodo ponovno uposleni. Stavkovni odbor unije se je v znak protesta proti stališču kompanije odločil za nadaljevanje stavke.

Končanje stavke, ki je trajala deset tednov, je naznanil Ralph Helstein, predsednik unije. V stavki je bilo zavojevanih okrog 100,000 delavcev v Chicagu in drugih mestih, kjer imajo kompanije klavnice. Helstein je odredil kopčanje piketiranja klavnice sinoči, zaenaj pa je dejal, da se bodo stavkarji vrnil na delo v ponedeljek.

Plača delavcem je bila zvišana za devet centov na uro. To zvišanje so kompanije ponudile pred oklicem stavke 16. marca. Stavkarji so izgubili plačo skoro \$140,000,000 v dobi po oklicu stavke. Milijone dolarjev so izgubili farmarji in klavniške kompanije.

Kompanije Armour, Swift in Cudahy so izjavile, da bodo izravnale vprašanje ponovne uposlavitve stavkarjev, ki so izvršili nelegalna dejanja v času stavke, s pogajanjimi z reprezentanti unije. Izrazile so upanje, da bodo klavnice obnovile obrat v ponedeljek.

Kongresni odsek je naznanil konec preiskave stavke klavniških delavcev. Načelnik odseka je kongresnik Hoffman, republikanec iz Michigana.

Waterloo, Ia., 22. maja. — Državni miličniki še stražijo klavnice Rath Packing Co. Governor Blue jih je poslal v mesto po izbruhu izgrediv, v katerih je bil eden stavkar ubit, ena stavkarica pa ranjena.

Zrtev izgrediv je bil stavkar William Farrell. Ustrelil ga je

Bankirji dobili važne pozicije

Imeli bodo besedo v izvajanju pomožnega programa

Washington, D. C., 22. maja. — Paul G. Hoffman, načelnik administracije ekonomske kooperacije, ki je bila ustanovljena po sprejetju Marshallovega načrta, je storil prve korake, da bodo wallstreetški bankirji imeli besedo v izvajanju ameriškega pomožnega programa v zapadni Evropi. Države v zapadni Evropi bodo letos dobile \$5-300,000,000 na podlagi Marshallovega načrta.

Hoffman je imenoval osem vodilnih wallstreetških bankirjev in industrijev za svoje svetovalce o finančnih zadevah. Med temi so George L. Harrison, bankir in predsednik New York Life Insurance Co.; W. R. Burgess, direktor National City banke v New Yorku; Edward E. Browne, načelnik odbora direktorjev First National banke v Chicagu; Thomas McCabe, industrijec in načelnik federalnega rezervnega odbora, in L. M. Wiggins, bivši predsednik Zveze ameriških bankirjev.

Vest pravi, da bo Amerika nudila poleg ekonomske pomoči tudi vojaško pomoč zapadni Evropi, da se bo lahko upirala po-hodu komunizma in širjenju so-vjetskega vpliva.

stavkokaz Fred Roberts, ki je bil po dejanju aretiran na ob-tožbo umora.

A. D. Donnell, tajnik klavniške kompanije, je dejal, da se je veliko število stavkarjev vrnilo na delo v petek. V stavki je bilo zavojevanih okrog pet tisoč delavcev. Donnell je naznanil, da se bo kompanija pričela pogajati z unijo o predloženih pritožbah v ponedeljek.

Stillwater, Minn., 22. maja. — Mestnik sodnik William Nolan je naznanil obravnavo priložni 39 članom klavniške unije, ki so bili aretirani po izgrediv pred klavnico Cudahy Packing Co. v Newportu. Stavkarji so udri v klovnico, pretepli čuvaje in stavkokaze.

Tožbo proti stavkarjem je vložila kompanija. Ako bodo spoznani za krive, bodo kaznovani. Maksimalna kazen je pet let zapor in plačitev tisoč dolarjev. Governor Luther Young-dahl je poslal državne miličnike v mesto po izbruhu izgrediv.

Unija CIO zmagala pri volitvah

Peoria, Ill., 22. maja. — Unija združenih avtnih delavcev CIO je zmagala pri volitvah med delavci v tovarnah Caterpillar Tractor Co. Dobila je večino glasov in postala predstavnica delavcev pri kolektivnih pogajanjih s kompanijo. Poražena je bila avtna unija Ameriške delavske federacije. Unija CIO je dobila 7,705 pri volitvah oddanih glasov, unija ADF pa 5,644. Neodvisna unija strojnikov je dobila 1,170 glasov. Volitve so se vršile pod nadzorstvom federalnega delavskega odbora. Unija Farm Equipment Workers CIO ni prišla na glasovnico, ker njeni uradniki niso podpisali izjave, da niso komunisti kar zahteva Taft-Hartleyev zakon.

Življenski stroški se dvignili

Washington, D. C., 22. maja. — Biro za delavsko statistiko poroča, da so življenski stroški dosegli najvišjo točko v aprilu. Federalni rezervni odbor je izjavil, da bo inflacijski pritisk v drugi polovici tega leta večji nego v prvi polovici. Dviganja cen ne bo mogoče preprečiti.

PRITISK NA TRUMANA IN KONGRES ZA RAZGOVORE S SOVJETSKO UNIJO

New York. — Kampanjo in pritisk na, predsednika Trumana, državnega tajnika Marshalla in kongres, naj se takoj izrečejo za razgovore s Sovjetsko unijo v prilog miru in izravnavi nesoglasij, je naznanil list Citizen, glasilo Splošnega odbora za Wallacea, kandidata za predsednik Združenih držav.

List je objavil članek C. B. Baldwin, direktorja kampanje za izvolitev Wallacea. Ta pravi med drugim, da je odgovor premijera Stalina na Wallaceovo odprto pismo ustvaril izredno priljubljenost za ofenzivo v prilog miru. Baldwin je obdolžil obe stari stranki, da vodita odločno opozicijo proti mirovni ofenzivi, "ker izgledi za izravnavo nesoglasij med Ameriko in Sovjetsko unijo uničujejo podlago oboroževalnemu programu, ki se potiska v kongresu."

Baldwin dalje pravi, "da možnost dosege sporazuma s Sovjetsko unijo bi prisilila obe stari stranki v upoštevanje konstruktivnih zahtev za sprejetje programa civilnih pravil, zvišanje plač, kontrole cen in gradnje hiš. Reakcija bo storila vse, da ustavi naraščanje sentimenta v prilog sprejetju sovjetske ponudbe glede sklicanja konferen-ce. Tega sentimenta ne more potlačiti ne Trumanova izjava in ne pojasnila državne tajnika Marshalla. Iz tega razloga mora nova stranka povečati in raztegniti kampanjo za mir na vseh frontah. Ameriško ljudstvo naj skrbi, da se bo kampanja razvila v plač, katerega ne bo nihče mogel ustaviti."

Lee Pressman, bivši glavni svetovalec Kongresa industrijskih organizacij, je objavil v listu Citizen članek pod naslovom "Delavstvo se bori za svoje življenje." Članek omenja vladne intervencije v konfliktih med delavci in delodajalci v prilog vebiznisu. Delavce opozarja na dejstvo, da se je nova stranka postavila na njihovo stran v borbi proti silam, ki hočejo uničiti delavske organizacije.

Domače vesti

Iz Clevelanda

Cleveland. — V predmestju Garfield Heights je radi srčne hibe umrl Frank Ločniškar, star 55 let, doma iz Vižmarjev pri Ljubljani, v Ameriki 36 let. Zadnjih 30 let je vodil brivnico in bil član SDZ. Tukaj zapuščena in tri hčere, v Detroitu dva brata, v starem kraju pa brata in sestro.—Louis Vesel iz Collin-wooda se nahaja v bolnišnici Glenville, kjer je srečno prestal operacijo.

Nova grobova v La Salle

La Salle, Ill.—Zadnje sredo je umrl Frank Fitzmiller, ki zapuščena žena, dve hčeri in dva sina, v Chicagu pa nečakinjo Mary Tomažin.—Dne 18. maja je umrla Antonija Retzel, stara 60 let, doma z Dolenskega, v Ameriki 35 let, članica KSKJ. Mož, s katerim sta več let vodila gostilno, je umrl pred 15 leti. Zapuščena hčer Mary, poročeno Sellett.

Apel na Ameriko za orožje in strelivo

Danska in Norveška hočeta ojačiti obrambo

Washington, D. C., 22. maja. — Vladni krogi so razkrili, da sta Danaka in Norveška apelirali na Ameriko, naj jima pošilja orožje, strelivo in drugi vojaški material, da bosta lahko ojačili obrambo. Naznanilo pravi, da bo Trumanova administracija upoštevala apel.

Norveška vojaška misija je nedavno dospela v Washington. Njen načelnik je vojni podminist-ter Dag Bryn. Člani misije so imeli v zadnjih dneh več razgovorov z državnim tajnikom Marshallom in obrambnim tajnikom Forrestalom.

Amerika odgovorna za zastoj

Tass omenja kontradikcije državnega departamenta

Moskva, 22. maja. — Tass, uradna ruska časniška agentura, pravi, da so vodilni sovjetski krogi prepričani, da je za zastoj odgovorna Amerika in agresivno stališče Trumanove administracije. Omenila je kontradikcije državnega departamenta, ker je zavzel negativno stališče glede sugestij za direktna pogajanja med Sovjetsko unijo in Ameriko v svrhu izravnave nesoglasja med državama. Agentura citira odprto pismo, katero je naslovil Henry A. Wallace kandidat za predsednika Združenih držav, premierju Stalinu in Stalinov odgovor na pismo. Naglasila je, da so potežkoče med Sovjetsko unijo in Ameriko nastale, ker je ameriška vlada zavrgla smernice pokojnega predsednika Roosevelta.

"Stalin," pravi agentura, "je odgovoril na Wallaceovo pismo ne ameriški vladi. Državnemu departamentu se je kljub temu zdelo potrebna objava izjave. Ta je v konfliktu z noto, katero je ameriški poslanik Walter B. Smith izročil ruskemu zunanjemu ministru Molotovu. Nota je predlagala razgovore med Ameriko in Sovjetsko unijo v svrhu izravnave nesoglasij in naglasila, da Amerika ima vedno vrata odprta za pogajanja. Smith, ko je izročil noto Molotovu, se je držal navodil državnega departamenta.

Značilno je, ker sta Truman in Marshall po objavi vsebine ameriške note poudarila, da Amerika ne bo revidirala svoje politike napram Sovjetski uniji. To je bila nadaljnja demonstracija nedoslednosti."

Tass dalje pravi, "da so se resni in težki mednarodni problemi med Sovjetsko unijo, Ameriko in Veliko Britanijo izravnali, ko je bil Roosevelt predsednik Združenih držav. V letih, ko so bile te velesile zavojevalne vojne proti osi, so si pomagali, je bila kooperacija popolna. Sporno vprašanje je zdaj, zakaj v Washingtonu trdijo, da sporazum med Ameriko in Sovjetsko unijo ni mogoč. Vzrok je, ker je Trumanova administracija zavrgla Rooseveltove smernice in zavzela sovražno stališče proti Rusiji."

Sodišče zavrnilo peticijo progresivne stranke

Chicago, 22. maja. — Državno vrhovno sodišče je zavrnilo peticijo progresivne stranke, da pridejo njeni kandidati na glasovnice pri volitvah v novembru. Kandidat za predsednika Združenih držav na listi te stranke je Henry A. Wallace. Stranka je bila priznana v čikaškem okraju, toda njeni kandidati niso prišli na glasovnico pri primarnih volitvah v marcu, ker je volilni odbor pod kontrolo demokratske politične mašine.

Finski notranji minister resigniral

Helsinki, Finska, 22. maja. — Finski notranji minister in komunist Yrjo Leino je resigniral pod pritiskom. Parlament mu je izrekel nezaupnico zadnje sredo in ga obdolžil zlorabljanja policijske oblasti. Naznanilo o resignaciji je sledilo seji članov vlade, katere predsednik je Mauno Pekkala.

ARABSKE DEŽELE DOBIVAJO BRITSKO OROŽJE

Besednik zunanje urada omenil obveznosti sklenjenih pogodb

BRITSKI ČASTNIKI V LEGIJI

London, 22. maja. — Velika Britanija je naznanila, da bo še nadalje pošiljala orožje, strelivo in drugi vojni material transjordanški arabski legiji in arabskim deželam ter jim nudila tudi finančno pomoč. Naglasila je, da bo vojaška in finančna pomoč suspendirana le, ako bo organizacija Združenih narodov ugotovila, da so akcije arabskih dežel v Palestini nelegalne in da ogrožajo svetovni mir.

Besednik zunanje urada je dejal, "da Velika Britanija ne vidi nobenega razloga za suspendiranje finančne in vojaške pomoči arabskim deželam. Držala se bo obveznosti v smislu pogodb, katere je sklenila z vlada-mi teh dežel."

Pogodbe vključujejo vojaške klavzule, s katerimi se je Velika Britanija obvezala, da bo pošiljala orožje arabskim deželam na Srednjem vzhodu. Arabška legija transjordankega kralja Abdullaha dobi letno subvencijo \$8,000,000 od Velike Britanije. V legiji so britski vojaški častniki. Velika Britanija vežba tudi egiptasko in iraško armado in ju zalaga z orožjem.

Velika Britanija ni priznala obstoja židovske države Izrael v Palestini. Besednik zunanje urada je razkril, da je Velika Britanija dobila prošnjo, naj prizna državo, od Mosheja Sher-toka, zunanje ministra v začasni vladi Izraela.

"Dokler ne bomo informirani, da židovske oblasti lahko upravljajo državo in da so sposobne zadostiti vsem mednarodnim obligacijam, ne bo židovska država priznana," je dejal besednik britske zunanje urada. "Meje židovske države še niso začrtane in določene."

Židovsko državo so priznale Amerika, Rusija, Poljska, Jugoslavija, Čehoslovakije, Gvatemala in Urugvaj. Izgledi so, da jim bodo sledile druge države.

ZASEDANJE GENERALNE SKUPŠČINE ZDRUŽENIH NARODOV ZAKLJUČENO

Lake Success, N. Y., 22. maja. — Izredno zasedanje skupščine Združenih narodov je bilo zaključeno. Sklicano je bilo z namenom, da reši palestinsko vprašanje. Edini uspeh je sprejetje resolucije glede imenovanja posredovalca, ki naj bi posegel v konflikt med židi in Arabci v Palestini in ga izravnal. Za posredovalca je bil izbran grof Folke Bernadotte, načelnik švedskega Rdečega križa. Njegova letna plača bo \$26,000 brez obdavčenja. Dodatna vsota je bila določena za kritje potovalnih in drugih stroškov.

Trygve Lie, generalni tajnik Združenih narodov, bo aranžiral vse potrebno v zvezi z odhodom Bernadote v Palestino. Odbor, ki je imenoval švedskega grofa za posredovalca, tvorijo reprezentanti Amerike, Rusije, Velike Britanije, Francije in Kitajske.

Na seji članov varnostnega sveta je bila Velika Britanija obdolžena sodelovanja v agresiji proti židovski državi Izrael v Palestini. Ukrajinski delegat Vasilij Tarasenko je dejal, "da je arabska legija transjordan-

Jugoslavija potrди la aretacijo škofa

Obtožen je zločin-skih dejanj proti državi

Belgrad, 22. maja. — Vlada je potrdila poročilo, da je bil katoliški škof Peter Čulić v Mostarju aretiran. Obtožen je zločin-skih dejanj proti državi in ljudstvu. Drugi detajli niso omenjeni.

Aretacija škofa Čulića je prva po aretaciji zagrebškega nadškofa Stepinca v septembru 1. 1946. Škofija Mostar, ki ima okrog 50,000 katolikov, je edina izmed treh škofij v republiki Bosna-Hercegovina, ki je imela še škofa. Škofa v dveh drugih škofijah republike sta pobežnili v času osvobodilne vojne. Banjaluški škof je umrl, sara-jevski škof pa je še v izgnanstvu. Boris Kraiger, notranji minister v slovenski vladi, je naznanil, da je bilo 37 duhovnikov aretiranih lansko leto na obtožbo kolaboracije z agenti tujih držav. Enajst duhovnikov je bilo aretiranih v mariborski škofiji, 16 v ljubljanski in trije v istrski škofiji.

Grady imenovan za poslanika v Grčiji

Pozicijo bo prevzel 1. julija

Washington, D. C., 22. maja. — Predsednik Truman je imenoval H. F. Gradyja za novega ameriškega poslanika v Grčiji. On je sedaj poslanik v Indiji. Grady bo nasledil Lincolna MacVeagha, ki je bil prej imenovan za poslanika na Portugalskem.

Grški zunanji minister Konstantin Kaldris je dejal v Atenah, da se grška vlada strinja z nominacijo Gradyja za poslani-ka. Kot poslanik v Atenah, bo imel Grady dvojno nalogo. Odgovoren bo za diplomatske dolžnosti kot poslanik in za izvajanje programa ameriške ekonomske in vojaške pomoči Grčiji. Državni departament je naznanil, da bo Grady prevzel novo pozicijo 1. julija. Grady je bil pred imenovanjem za poslanika v Indiji pomožni državni tajnik. On je sedaj v New Delhiju.

LJUTE BITKE V JERUZALEMU SE NADALJUJEJO

Washington zahteva iz-pustitev ameriških državljanov

PREISKAVA POŠILJANJA OROŽJA

Jerusalem, Palestina, 22. maja. — Ljute bitke med židi in Arabci v starem delu Jeruzalema se nadaljujejo. Transjordan-ska arabska legija skuša uničiti židovsko posadko. Topniške enote arabske legije v hribih v bližini Jeruzalema bruhajo izstrelke na židovsko četrt. Izstrelki so porušili židovsko sinagogo in več drugih poslopij. Topniške enote bombardirajo tudi židovsko univerzo in bolnišnico ter židovske pozicije na gori Zion.

Židovska letalska sila je šla v akcijo. Letalci so metali bombe na Gazo, arabsko trdnjavo. Bombe so razdelele več poslopij in zanelile požare. Židovski letalci so izvršili napade na arabske naselbine v bližini Galilejskega jezera. Cenzura prikriva obseg židovske letalske sile in tipe letal.

Washington, D. C., 22. maja. — Amerika zahteva izpustitev 41 ameriških državljanov, katere so lebanonske oblasti odpeljale z ameriškega parnika Marine Carpa, ko je došel v Beirut. Vsi državljani so židje.

Državni departament je instruiral poslanika Lowella Pinketona v Beirutu, naj takoj stori korake za izpustitev ameriških državljanov. Lebanonsko vlado naj obvesti, da Amerika smatra incident za resno stvar.

Vlada Izraela, nove židovske države, je poslala oster protest Lebanonu. Akcijo je označila za kršenje mednarodnega prava. V senatu je bila izrečena zahteva za preiskavo obdolžitve, da Velika Britanija pošilja orožje, strelivo in drugi vojaški material arabski legiji, ki je zavojevana v bitkah z židi v Palestini. Zahteva je izzvala vročo debato v senatu.

Senator Brewster, republikanec in načelnik odseka za apro-piacije, je predlagal, naj Amerika suspendira pomoč Veliki Britaniji, ako bo preiskava ugotovila, da zalaga arabsko legijo z orožjem.

Nesreča v premo-govniku v Virginiji

Šest rudarjev izgubilo življenje

Dante, Va., 22. maja. — Šest rudarjev je bilo ubitih v pre-mogovniku Clinfield Coal Co. štiri milje pod zemljo, ko se je zrušil strop nad njimi. Na ru-darje je padlo več ton premoga in kamenja.

Stirje rudarji so bili ranjeni. Trupla ubitih rudarjev so bila prinesena na površje. Premogovnik je v okraju Russellu v južnozpadnem delu države. J. M. Smith, upravitelj pre-mogovnika, je dejal, da se eksplozija plinov ni pripetila. Oblasti so odredile preiskavo.

Unija zavrnila ponudbo kompanije

Chicago, 22. maja. — Amalgamated Association of Street, Electric Railway & Motor Coach Employees, včlanjena v Ameri-ki delavski federaciji, je zav-rnila ponudbo kompanije North Shore Line glede zvišanja plače za 15 in pol centa na uro. Unija je oklicala stavko pred osmimi tedni.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodna za Zdravna drava (Ivan Chicago) in Kanada \$9.00
na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 na četrti leta; za Chicago in okolice
Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$9.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year,
foreign countries \$11.00 per year.

Come oglašev po dogovoru.—Pobopial dopisov in nenarodnih
članov se ne vlačajo. Rokopial literarne vsebine (črtice, povesti,
drama, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil
poština.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communication,
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Glasovi iz naših nasebin

Smrt nikomur ne prizanese

Sacramento, Calif. — Ljubimaj, krasni maj, konec te je že sedaj. Vse hitro mine, kakor v življenju tako v naravi. Tudi smrtina kosa kar naprej kosi in naši pionirji bodo kmalu izginili s površja zemlje.

Tu je umrl rojak Marko Nemanic, in sicer 12. aprila na svojem domu, katerega je zgradil pred sedmimi leti. Torej ni dolgo užival veselja in sreče v njem. Pred štirimi leti ga je napadel mrtvoud, ki ga je paraliziral po desni stran života. V bolnišnici se je zdravil nad dve leti, toda zaelel si je domov, kjer mu je najbolje stregla žena. Zaposlen je bil pri železniški družbi, katera mu je prekrbela od časa do časa zdravnik, a kljub temu se mu ni vrnilo zdravje in le s težavo se je premikal v vozčku sem in tja. Žena pa ga je večkrat pripeljala na vrt, katerega je tako ljubil. Na dan smrti je bil zunaj na vrtu do mraka, po večerji pa ga je zadela srčna kap in bilo je po njemu. Umrl je brez bolečin.

Da, s smrtjo je konec vsega in oči, ki se zapro za večne čase, ne točijo več solz bolečin. . . .

Pokojnik je bil vesele narave in rad prepeval. Tudi v času bolezni se je rad šalil. Od časa do časa sem mu prinesla Prosveto, katero je rad čital, še posebno pa dopise. Pokojnik je prišel v to deželo pred 50 leti, ob smrti pa je bil star 69 let. Rojen je bil v vasi Dragomilji, Bela Krajina. V Sacramento je prišel l. 1913 in živel tu do smrti.

Tu zapuščala žalujejo soprogo Matildo, tri pastorki in štiri sestre v San Franciscu z imeni Neža Rus, Meta Plut, Barbara Nemanic in Rosie Petric, kakor tudi več nečakov in nečakinj, v starem kraju pa brata Ivana Nemanica. Spadal je k Iruštvu Slovene American Benefit Society v San Franciscu. Da je bil priljubljen, so pričali številni venci in veliko spremstvo na njegovi zadnji poti. Pokojnika ohranimo v blagem spominu, družini pa naše globoko sožalje!

Ko pišem te vrstice, se spominjam tudi moje pokojne edine sestre Mance Vrtačnik-Janša, katera je preminila 20. februarja v Zgornjih Pernicah pri Medvodah nad Ljubljano.

Nečaka sta mi poročala, da ni bila dolgo bolna. Na kmetiji je veliko dela, a hrana je v teh časih slaba. Može od hčera so bili v partizanski vojski in tako so bile ženske prisiljene opravljati naporno možko delo, kar je pripomoglo, da je šla v prerani grob s 67 leti. Poslala sem ji več paketov, za katere se mi je lepo zahvalila. Zadnje pismo mi je pisala nekaj dni pred smrtjo, torej v bolnišnici postelji. V pisemih je največ tožila o pomanjkanju, zaeno pa imela upanje, da bo ozdravela, toda usoda življenja je zahtevala drugače.

Tako draga sestra ne bo več trpela ne v bolezni in ne pri delu v logu ali na polju, kjer je tako vneto delala do zadnjega. Sedaj počiva v istem grobu kot mati in tako sta zopet združeni. Imela je veličasten pogreb, dasi je tedaj snežilo. Bila je priljubljena med sosedi, kajti bila je tudi izvrstna pevka, kakor so tudi njene hčere.

Pred leti sva se ločili z upanjem, da se še vidiva, a ni bilo nama usojeno. Kako težko je slovo od svojih dragih, ve le tisti, ki se je ločil od njih. Bokler smo doma, ne cenimo drug drugega kot bi morali, ko pa smo ločeni za vedno, tedaj pa občutimo globoko krvno vez, ki nas povezuje.

Pokojnica zapuščala dve poročni hčeri, dve vnukinji in štiri vnukinje, tu pa mene. Naj ji bodo te vrstice v trajen spomin.

ljuje tudi angleška delavska stranka. Vendar pa so se Churchillovega kongresa v Hagu udeležili tudi razni demokratski socialisti. Stališče angleške vlade je, da je treba spraviti na noge nedavno sklenjeno zapadno vojaško zvezo, ki je naperjena proti Rusiji in notranjim levčarskim prevratom.

Da-li bo Churchillovo gibanje kam prišlo ali ne, bo pokazala bližnja bodočnost, to je če se bodo zapadne vlade odzvale in sprejele zaključek kongresa, ki predvideva nekakšno evropsko skupščino za sestavo provizorične ustave za evropsko federacijo.

Prasnovanje Prvega maja v Ljubljani. V sprevidu so vozili tu-dji transformatorsko postajo — simbol elektrifikacije Slovenije.

Californijsko sonce nas do sedaj še bolj milo ogreva. Dež smo dobili vse prekasno. Najprvo je škodo povzročila suša, sedaj pa dež, posebno sadju. V vrtovih pa je zrastle dobi plevela in se zaredilo požrešnih polžev in drugega mrčesa.

Loisice Petach.

Besede in dejanja

Greensboro, Pa. — "Ti, Jože, koliko je bogov," je vprašal župnik učenca. Jože pa ga je pogledal in odgovoril, da ne ve. "Večraj sem videl nekega moža, ki jih je nesel poln koš—toliko jih je bilo, da so gledali iz koša."

To mi pride večkrat na misel, posebno zadnje čase. Učili so nas, da bo šla poprej kamela skozi živanko uho kot bogatin v nebesa. Ali ni to naravnost norčevanje iz preprostega in revnega naroda? Ali duhovniki umirajo reveži? Ne rečem, so izjeme, ki potrjujejo pravila, v največjih primerih pa duhovniki zapuste za seboj čedne vsote.

Ako te kdo udari po enem licu, nastavi mu še drugega, da boš imel večje zaslužnje. Ali je temu res tako tudi v praksi pri onih, ki tako učijo? Pogledajmo duhovnika Gabrovska! Njega ni nihče udaril, samo naši časopisi so ponatisnili iz časopisov iz stare domovine neki članek o njemu. On pa tega ni mogel prenesti, kaj šele da bi nastavlil drugo lice, pač pa je vložil tožbe proti našim časopisom, ki so priobčili dotični članek. Može se je pokazal, da zanj ne drži tista stvar o šivanki in kameli.

Da je več bogatinov kot eden, je tudi resnica. Leta 1903 sem moral iti od spovednice s "ta suho", kot smo dejali pri nas, če nisi dobil odveze. Odveze nisem dobil, samo zato, ker nisem hotela obljubiti, da ne bom šla več na ples. Spovednik je hotel vedeti za vzrok, zakaj ne morem obljubiti, odgovorila pa sem mu, da preveč rada plešem in da sem premlada za tako obljubo?

Kaj pa se dogaja dandanes? Cerkvene organizacije prirejajo razne zabave in ples, da spravijo skupaj denar za gradnjo novih cerkva ali hiš božjih. Torej jih ne briga drugega kot denar, pa naj pride še iz tako umazanega žepa.

Dušni pastirji tudi nočejo moliti zastoj. Za vsako molitev hočejo imeti groš, mi pa naj brabramo zastoj.

Kaj pa se je godilo v času italijanskih volitev?

Vse kaže, da je celo sam papež izgubil zaupanje v Boga. Zakaj pa ima svojo telesno stražo? Zato, ker ne zaupa angelom in ker še noče iti v nebesa, kajti on dobro ve, da je s smrtjo vse končano, oziroma živijo le tvoja dobra dela, če si jih kaj pustil za seboj.

Delavci ne bodo nikdar pozabili umazane politike, ki jo danes igra svetli oče. Ako bi papež

res delal za mir kot dela proti miru, bi se ljudje res ljubili med seboj. Nihče mu tudi ne bi ničesar očital, ako bi samo molil, ker pa se bolj vtika v politiko kot v molitev, pa ljudje izgubljajo zaupanje vanj.

Sedaj živimo v takih težkih časih, da nastopamo drug proti drugemu. Samo pogledjmo mladino. Mnogi mladeniči bi radi šli nad Ruse, ko pa jih vprašajo, kaj imajo proti Rusom, ti pa odgovorijo, da hočejo Rusi ves svet spraviti v svojo malho. Seveda, kdor tako govori, ne ve, kaj govori, pač pa samo ponavlja strup reakcionarne propagande. "Kapitalistični propagandisti se de-rejo nad Rusijo, češ, da hoče zaslužiti ves svet, na drugi strani pa pozivajo našo vladu, naj gradi baze na vseh koncih sveta. In res so danes ameriški vojaki po vsem svetu. Tudi Slovani so po vsem svetu, toda ne z namenom, da si osvobodijo svet, ampak so morali iskati v tujini kruh, ker ga jim ni dovolj dala rodna gruda. Sedaj pa se je marsikaj preobrnilo in Slovanom ni treba iti več v svet s trebuchom za kruhom, črna reakcija pa jim to zavida in pretaka solze.

Upam, da bo ponehala ta grda propaganda proti Slovanom in da pride na površje tretja stranka. Potrebno je, da gremo vsi na delo in vložimo v novembru za Henryja Wallacea, kateri je za mir z vsemi narodi.

Johana Pečjak.

O Materinskem dnevu in obiskih

West Middlesex, Pa.—Materinski dan je za nami. Ko sem bil v Slovenskem domu, sem videl, da smo imeli vsi pripete cvetice, nekateri bele, drugi rdeče. Z ženo sva imela bele cvetice, ker nimava več matere in očeta. Kdor pa je imel rdeče, se je pa bolj postavil, ker ima še mater in jo tudi bogato obdaruje.

Tudi naša mati je bila bogato obdarjena od hčera in sinov. Običajno je bil na Materinski dan program v počast materam, ki ga je priredil mladinski krožek SNPJ, letos pa so pozabili na to, kajti bivša gl. voditeljica krožka Frances Novak je stopila v zakonski jarem. Mogoče bodo aranzirali program za Dan očeta, tako da bomo tudi očete enkrat počastili, ker materam sem že "fovž".

Na naši farmi so nas na to spomlad prvi obiskali Anton Ogrin in njegova žena iz Clevelanda in Vincent Pinki iz Waukegana. Slednji je imel gostilno v bližini Great Lakes, kjer so bile velike kasarne za mornarje. Imel je veliko obiskovalcev. Tudi moj sin je imel pri njemu glavno postajo in tako sta postala velika prijatelja, zdaj pa si je vzela počitnice in tudi naš obiskal.

Anton Ogrin in njegova žena sta pa že naša stara obiskovalca. Letos sta z avtomobilom prevozila približno 10.000 milj. Bila sta v Mehiki, Floridi in bogve vse kje. Na takih potovanjih se vidi marsikaj zanimivega. Hvala za obisk in se zopet kaj ustavi.

Tukaj pri nas imamo čudno vreme. Malone dežuje vsak dan, če ne podnevi, pa ponoči, radi tega smo na farmah zaostali z delom. Mnogi farmarji še ovsu niso posejali, dasi je že čas za koruzo in krompir.

Anton Valentincič.

Raznoterosti

Swaka sila do vremena . . . V marsikateri hiši vlada nezastopnost med možem in ženo, kar navadno dovede do take ali take nesreče, posebno če se zakonca tepeta. Tako je bilo tudi v družini Cecilia in Veronike Elliott iz Chicago. Mož je ženo ob vsaki priliki tepel, pred nekaj dnevi pa ji je bilo dovolj njegove surovosti in ko je legel zvečer v postelj in sladko zaspal, je ona vzela samokres in pognala "kroglo vanj. Seve, za nesrečnico se je prenehalo eno trpljenje, a začelo se je drugo še hušje.

Molimo za mir . . .

Senator Ferguson, republikanec iz Michigana, je stavil predlog, da bi vsi molili za mir na Spominski dan. Fantje v Washingtonu najprvo ščujejo in ustvarjajo sentiment za vojno, potem pa predlagajo, da bi molili za mir. Ne, z molitvijo ne bomo preprečili vojne, ampak z delom za prijateljsko sožitje med vsemi narodi!

Na svetu so vsake vrste človeške zveri

Posten in normalen človek se čudi zločinom, o katerih čita dan za dnem v časopisju. Menda ne mine dan, da ne bi kje ponorela človeška zver. Iz Blackburna, Anglija, pa poročajo, da se je nekdo vtihotopil v bolnišnico, ugrabil tri leta staro deklico, ki se je zdravila za pljučnico, jo odnesel na bližnje polje in ji razbil glavo.

Pes in človek

Nobena žival ni človeku tako zvesta kot pes, kljub temu pa mnogi kruto postopajo s to zvesto živalco. Saj človek še v govorici žali psa. Mnogokrat slišimo izreke kot "te bom pretepel kot psa", ali pa "pojdi s poti, da te ne brnem kot psa!"

Vendar pa dandanes najdemo vedno več ljudi, ki se navežejo na psa kot na lastnega otroka. Tudi Frieda Kallenborn je neiz-

merno vzljubila svojega psa. Pred 12 leti ga je našla napol zmurnjenega na neki čikaški ulici, ga skrbno negovala in rešila smrti. Od tedaj sta bila nerazdružljiva prijatelja. Pred kratkim pa so Friedo in njeno mater sodnijsko iztirali iz stanovanja, nakar sta našli sobo v nekem starem hotelu. Toda njun pes se ni počutil dobro v novem okolju in v svoji nemirnosti je zalezal visoko na stopnice, ki jih imajo velika poslopja za protekcijo v primeru ognja, in padel na tla ter se ubil. To pa je mlado Friedo tako pretresilo, da je odhitela na ulico in se vrgla pod neki avtomobil. Zrtev je mati pozneje identificirala v mrtvašnici in povedala, da ji je hčerka dejala, da hoče umreti radi izgube njenega zvestega psa.

"Mlada" mati

Vse kaže, da Trumanova doktrina in Marshallov načrt že rodijo sadove tudi v Turčiji. Odkar so tudi Turki in Turkinje delezne naše ameriške "radodarnosti", so prišli tudi stari ljudje k moči. AP namreč poroča, da je neka 76 let stara Turkinja povila krepkega dečka.

1 funt in 4 unče težka deklica

V Portlandu, Ore., se je rodila deklica, ki je osem dni po rojstvu tehtala samo 1 funt in 4 unče. Sedaj je stara 36 dni in zdravniki upajo, da bo živeła.

Dvojni umor radi koščka zemlje

V Sloveniji so bili ljudje že od nekdanje zveze navezani na zemljo in radi nje so se čestokrat vlekle obilje pravde. V Ameriki pa je dosti zemlje in radi nje ni veliko tožb, ne preprirov. Tu in tam pa se zgodi izjema. Zadnji terek se je neki Jacob Lacki v Garyju, Ind., prepiral s sosedom radi pet čevljev širokega koščka zemlje, nato pa je v hudi jezi ustrelil soseda in njegovo ženo.

KRATKE VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Razmah kulturnega življenja v Istri

Ljubljana. — Nad 400 slovenskih, hrvatskih in italijanskih učiteljev iz Istre se je zbralo v Izoli, kjer so razpravljali o šolskih problemih, nalogah šole ter učiteljev in o delu ljudske oblasti na področju istrskega šolstva. Pokazalo se je, da se istrsko kulturno življenje prebujajo novemu razmahu. Pri Kopru deluje posebna pomorska akademija, v Portorožu gimnazija in učiteljske. V Izoli, Bujah in Piranu so bile ustanovljene razne strokovne in trgovske šole, razen tega še več pevovodskih tečajev. Za pomoč revnim dijakom skrbi Dijaška matica, partizanskim sirotam pa mladinski domovi. Prosvetno življenje je zajelo najširše istrske ljudske plasti, saj je bilo doslej ustanovljenih 30 slovenskih, 23 hrvatskih in 16 italijanskih prosvetnih društev. Istra kaže vzgled vzorno urejenega slovensko hrvatskega ter italijanskega kulturno prosvetnega delovanja.

Zivljenjski standard se vzpenja navzgor

Preteklo leto je bil izpolnjen načrt proizvodnje s 106%. Ob primerjavi z letom 1947 bo letošnja industrijska proizvodnja zvišana za 61%. Posledica tega uspeha bo, da bo narodni dohodek v primeri z lanskim stanjem narasel za 44%, blagovni promet za 32%, investicijska dela pa celo za 73%. Investicije v znesku 66.6 milijard dinarjev napram lanskim 37.7 milijardam omogočajo gradnjo novih tovarn, hidrocentral in prometnih sredstev, pa tudi izboljšanje sedanje tehnične proizvodnje ter nabavo novih strojev. Primeren delež investicij pojde za delavska stanovanja, šole, zdravstvene in druge ustanove. Te možnosti za razvoj proizvodnje so zagotovljene zaradi globokih revolucionarnih, druž-

Pomembna delovna zmaga črnogorskega naroda

Dne 1. maja je bilo izročnih prometu prvih šest kilometrov železnice proge Nikšić—Titograd in sicer od postaje Nikšić do izhodne strani prekopa Budoš. Ta prekop predstavlja najtežji objekt na vsej progi. Požrtvovalnost minirjev je omogočila, da je bil ta prekop prebit 11 dni pred rokom in 6 dni pred izročeno obvezno. Ta pomembni uspeh ni samo stvar graditeljev, ampak izraža hkrati tudi pohvalo vsemu črnogorskemu ljudstvu, ki najzivačneje in najbolj prizadevno sodeluje pri izgradnji tega objekta, ki je največji v Črnogori v drugem letu petletke. Železniska proga Nikšić—Titograd je zagotovilo gospodarske krepitve Črne gore ter njenega delovnega ljudstva.

(Poslano Sanau)

Gibanje za evropsko federacijo

Zadnje čase se je v zapadni Evropi razvilo precejšnje gibanje, oziroma več gibanj s ciljem za združenje Evrope v federacijo ali federacije. Enemu teh gibanj nafačuje znani Winston Churchill, drugemu pa demokratski socialisti.

Ideja evropske federacije je zdrava in potrebna. Ta ideja je bila sprožena po raznih duhovih in "sanjačih" že pred več ko sto leti, toda odmeva ni dobila ne v vladajočih niti v vladanih krogih. Pot ji je zapiral in ji ga tudi še danes zapira nacionalizem, ki je vzplamtel in se vkorenil pri vseh evropskih narodih in privlačen sovoinizmu ter vojnemu bogu Marsu.

Na svoj način, s podjarmljenjem sta Evropo skušala "združiti" Napoleon v začetku zadnjega stoletja in Hitler v naših dneh. Seveda ne eden ne drugi od teh dveh Gengis Kanov ni sanjal o kakšni federaciji enakopravnih in enakovrednih narodov s kulturno svobodo, marveč sta oba hotela z nastiljem, ognjem in mečem podjarmiti vso Evropo in jo podvreči hegemoniji svojih dežel. Napoleon sicer ni bil tak barbar kakor Hitler in je podjarmljenim narodom priznaval njih pravice. Z ustahovitvijo Ilirije je na primer Slovincem prinesel prvi žarek svobode in naofodne samobitnosti pod geslom "Ilirija vstani!". Njegove načrte o "združenju" Evrope mu je preprečila Anglija, ki se je povezala s Prusijo in Avstrijo in ga porazila pri Waterlooju. Ako bi bila tista bitka izpadla drugače, bi bila tudi poznejša zgodovina Evrope in lahko tudi Amerike precej drugačna. Evropa bi bila morda združena v federaciji, se izognila obema svetovnim vojnama in danes srečnejše živeła. Ampak to so le ugibanja, brez vsake realnosti.

Hitler pa seveda ni sanjal o nikaki združenju, marveč le o podjarmljenju Evrope. Ako bi ne bil napravil svoje usodne napake in napadel Rusije, marveč se pobotal z Anglijo, bi bil danes on gospodar Evrope in pod nacijskim jarmom bi ječali vsi evropski narodi. Uresničil bi se bil nemški sen "Deutschland ueber alles." K sreči se to ni zgodilo!

Toda Evropa danes še vedno stoji pred istim problemom kakor je stala pred obema svetovnim vojnama. Ta problem je, kako se povezati v skupni federaciji ali v verigi pokrajinskih federacij, ki bi predstavljale gospodarsko zaokrožene enote in evropskim narodom nudile boljše življenje in tudi mirnejše sožitje.

Govoriti danes o kakšni evropski federaciji, kakor je na primer zadnjič govoril Winston Churchill na "vseevropskem" kongresu v Hagu, je velika utopija. Evropa je danes preklana na dvoje, več ali manj tudi na dva različna svetova. Dokler obstaja to dejstvo, dokler ni porušen tako zvani "železni zastor", toliko časa bo tudi ideja o evropski federaciji ostala gola iluzija. Sigurno je, da taki kongresi kakor se je pred par tedni vršil v Hagu pod Churchillovim vodstvom tudi ne bodo zblizali Evrope in porušili "železnega zastora", marveč lahko še bolj povečali. Ta razkol in ta zastor lahko odstrani le pobotanje med Rusijo in Ameriko, med Vzhodom in Zapadom. Šele potem bo morda možno stvarno govoriti o kakšni evropski zvezi v obliki ohiapne konfederacije kot predhodnice popolnejše federacije.

Večja možnost in tudi potreba pa je povezanje Evrope v verigo pokrajinskih federacij. Glavni cilj take reorganizacije bi moral biti predvsem gospodarski: v porušenju carinskih zidov, uvedbi enotnih poštinskih regulacij in prevoznih tarif, vzajemno načrtno razvijanje gospodarstva, svobodno kretanje državljanov z odpravo notranjih potnih listov, kakor tudi ustvaritev skupne obrambe in izenačenje valute federacijo tvorečih držav.

Možnost za razvoj takih federacij v prihodnjih letih je več ali manj stvarna. Nobena tajnost ni, da imajo tako federacijo v mislih novi levčarsko usmerjeni ljudski režimi na Balkanu. Jugoslavija, Albanija in Bolgarija so se v zadnjih treh letih gospodarsko, politično in kulturno že močno povezale in s tem položile temelje balkanski federaciji. Te države bi se že danes lahko povezale v federaciji, toda — "čas še ni prišel . . ." Kadar pride ta čas, so znamenja, da bosta v to federacijo vključeni tudi Ogrska in Rumunskia. Ta kombinacija držav, združenja v federaciji, bi predstavljala potentno močno gospodarsko enoto in vojaško silo, ob kateri bi si kak bodoči Hitler strl zobe.

Na drugi strani snujeta tesne gospodarske in torej tudi politične in obrambne vezi tudi nova Poljska in nova Čehoslovaška. Nedavno sklenjena ekonomska pogodba predvideva vzajemni razvoj težke industrije obeh dežel na podlagi skupnega plana. Kakor smo čitali (New York Times 25. aprila) sta med obema državama tudi razgovori o tesnejši politični povezavi. Baje sta obe vladi vzeli s police načrt poljsko-čehoslovaške federacije, ki sta ga po nacijski okupaciji izdelala v Londonu Beneš in pokojni general Sikorski. Začetek te spojitve naj bi bil skupni denar, skupna obramba in tesno sodelovanje v zunanji politiki. V ustvaritev federacije faktično sili obe državi razvoj v Nemčiji, predvsem v zapadnem delu, kjer zopet prihajajo na krmilo liti junkerski, bančni in industrijski elementi, ki so postavili Hitlerja na krmilo. Spojitev obeh držav v federacijo bi pomenila ustanovitev gospodarsko močne države, ki bi imela pogoje, da se na polju težke industrije razvije v drugo evropsko Porurje.

Na tretji strani pa je v teku gibanje za ustanovitev zapadne evropske federacije. Razen Belgije, Holandske in Luksemburke, ki so se povezale s carinsko unijo in so znane kot "Benelux", je to gibanje še v oblikih. Je aploh dvomljivo, da pride kaj iz te moke, ker je med zapadnimi državami manj soglasja kakor pa na primer med novimi režimi v vzhodni Evropi. Glavna kocka je angleška vlada, ki je proti federaciji. Zato je tudi bojkotiral Churchillov kongres, kakor so ga tudi vse socialistične in delavske stranke zapadne Evrope. Te stranke so na zadnji konferenci ustanovile svoj urad v Parizu z nalogo, da deluje za združenje Evrope v socialistični federaciji. S tem uradom sode-

ZENE ZNANSTVENICE V SOVJETSKI ZVEZI

V predrevolucijski Rusiji so bile žene — znanstvenice prave redke. Prva ruska žena, ki je dosegla naslov doktorja prava, je bila A. M. Evrejnova. Znamenita svetovna učenjakinja — matematičarka S. V. Kovalevska je le s skrbno voljo in vztrajnostjo premagala velike zapreke in postala znanstvenica.

V Sovjetski zvezi pa se je položaj žene izpremenil. Tik pred veliko domovinsko vojno je bilo poleg slušateljcev nad 200 tisoč slušateljic v 806 višjih solah. V Sovjetski zvezi imajo žene važna mesta na vseh področjih znanosti, tehnike, umetnosti in literature.

Na tisoče je žena, ki delajo kot znanstvene raziskovalke, predavajo na visokih solah, raziskujejo v laboratorijih itd. V Sovjetski zvezi so našli nad 150 tisoč žen inženirjev in tehnikov. V letih velike domovinske vojne so se žene intelektualke skupno z vsem narodom pošteno prebile na vseh področjih narodnega gospodarstva, kulture in znanosti. Poznane so zasluge učenjakinj v Sovjetski zvezi v času domovinske vojne. 168 žen je za svoje delo v znanosti in tehniki, literaturi in umetnosti prejelo najvišjo nagrado — Stalinovo odlikovanje.

Po domovini so dobro znana imena Stalinovih nagradjenic. Med vojno so tudi žene nadaljevale delo na raznih znanstvenih področjih.

Leta 1946 je v ustanovah akademije znanosti delalo v Sovjetski zvezi 613 znanstvenic, med njimi ena z naslovom akademika, 9 dopisnih članov, 57 doktorjev raznih ved in 546 kandidat znanosti. Žene znanstvenice so tako razdeljene po strokah: v fizično-matematični jih je 53, kemijski 88, geološko-geografski 55, biološki 183, tehnični 36, zgodovinski in filozofski 58, gospodarstvu in pravi 25, književnosti in jeziku 39 itd.

Število žen-znanstvenic raste leto za leto. Samo na eni akademiji znanosti v Sovjetski zvezi dela 16 žen znanstvenic različnih narodnosti. Po večini so še mlade, zrastle v letih sovjetske oblasti.

Sofija Kovalevska in Marija Curie sta bili obe redki izjemi, ki se jima je z neverjetno vztrajnostjo posrečilo, da sta se povzpeli s svojim delom v kapitalističnih družbi v vrsto svetovnih učenjakov. Sovjetskim znanstvenicam pa se ni treba boriti za pravico, da bi znanstveno sodelovale. Zato lahko v Sovjetski zvezi na tisoče žen-znanstvenic kar najbolj odločno in vztrajno dela na vseh področjih znanosti. Oglejmo si samo nekaj primerov vidnejših žen-znanstvenic na akademiji znanosti v Sovjetski zvezi.

Akademka Lina Solomovlja Šternova je največja fiziologinja današnje dobe. Raziskovala je problem geonotalistične zapreke in se pri tem zelo mnogo bavila z vprašanjem, kako bi podaljšala človeku življenje. V letih domovinske vojne je s skupino svojih sodelavk razrešila nekaj fizioloških problemov, ki so velikega pomena za varovanje pred kapjo in tetanusom.

Ana Mihajlovna Pankratova, članica Akademije znanosti beloruske SSR, članica akademije pedagoških ved ruske SFSR in dopisna članica Akademije znanosti Sovjetske zveze je poznana zaradi svojega dela o zgodovini Sovjetske zveze ob koncu 19. in začetku 20. stoletja. Napisala je prekrasna dela o zgodovini delavskega razreda in o zgodovini revolucionarnega dviga. Za svoje zasluge na področju zgodovinske vede je bila odlikovana z redom Rdeče zastave in počaščena z naslovom zaslužnega znanstvenega delavca ruske SFSR.

Evgenija Samsonovna Istrina, dopisna članica Akademije znanosti Sovjetske zveze, je med vidnejšimi strokovnjaki sodobnega ruskega književnega jezika. Istrina urejuje slovar sodobnega ruskega literarnega jezika, ki ga bo izdala Akademija znanosti Sovjetske zveze. Evgenija Samsonovna se prav tako neustrašno bori za pedagoška vprašanja in vzgaja sovjetsko mladino.

Med ožje sodelavce velikega ruskega fiziologa Pavlova prištevamo tudi dopisno članico Akademije znanosti Olgo Nikola-

jevno Podvisocko. Je velika znanstvenica v vprašanju kožnih in veneričnih bolezni, nadarjena eksperimentatorka, blesteč diagnostik in klinik. Razen tega je tudi sijajna vzgojiteljica in nenehno skrbno vzgaja medicinske kadre. Iz klinike profesorice Podvisocke je izšlo na tisoče mladih zdravnikov.

Beljkoz Haliova Karmišova, po rodu Tatarica, dela že mnogo let v tadžikiški podružnici Aka-

V Mirnu pri Gorici se ustvarja močna industrija

Trst.—Miren pri Gorici se je v dobrih šestih mesecih po priključitvi razvil v cvetočo obrtniško-industrijsko naselje. Na delo v svoj domači kraj se vračajo ljudje, ki so morali za časa fašizma in anglo-ameriške okupacije zaradi brezposelnosti iskati zaslужba v tujini.

V vasi ob jugoslovansko-italijanski meji je nekdo po samoiniciativi vaščanov cvetela obrt. Nad 75% obrtnikov je bilo čevljarjev. Njihovi lični in trepčni izdelki so sloveli daleč naokrog. Za časa italijanske okupacije je prišla obrt propadati. Domačo strojarstvo so fašisti spremenili v hlev za konje in vojska skalidišča, da bi tako zadušili gospodarski napredek vasi, v kateri je nato postajal položaj vedno težji. Ljudje so si pričeli iskati priložnostnih del in se izseljevali. V vasi je namreč le okoli 50% kmetov, ki bi se lahko preživljali na svoji zemlji. Vsi ostali, razen malega odstotka poljskih delavcev, so obrtniki najrazličnejših strok, ki imajo svojo hišico in ped zemlje okrog nje. Pomankanje in beda je narasla še bolj, ko so Nemci pred štirimi leti požgali 28 stanovanjskih hiš in večje število gospodarskih poslopj. Pri nekem letalskem napadu je vas tudi utrpela 35 žrtev. Med opustošenimi in poškodovanimi objekti v vojni je bila tudi strojarna.

Na pobudo raznih organizacij se je po priključitvi takoj pričelo z obnovo obrtnišva in lokalne industrije ter obrtnih delavnic, za gospodarsko okrepitev kraja in dvig blaginje v vasi. Pričeli so z organizacijo obrtniških združenj, v katere so vstopili z velikim razumevanjem obrtniki, zbrali so nekaj orodja in strojev, ki so še preostali od vojne vihr, ter pričeli z delom.

V vasi imajo že okrajno čevljarstvo podjetje, apnenico, mizarstvo delavnico in delavnico za avtokaroserije, ki jo upravlja okrajno združenje vojnih invalidov. Poleg tega imajo tudi krojaško-šiviljsko delavnico in gostinski obrat, kjer mislijo v kratkem organizirati tudi delavsko menze. Prvega maja bo po dolgih letih zopet pričela obratovati strojarna, ki bo takoj v začetku lahko krila potrebe surovin čevljarstva podjetja. Za drugo polletje letošnjega leta pa predvidevajo, da bo strojarna dvignila svojo proizvodnjo za 20%. Vsa ta podjetja bodo postopoma še modernizirali in razširili tako, da bo kmalu primanjkovalo domačih delavcev in se bodo zaposlili tudi delavci iz drugih krajev.

Mizarska delavnica in delavnica avtokaroserij delata s polno paro in imata mnogo naročil. Tudi čevljarstvo podjetje, ki se je moralo prebiti skozi mnogo težav, vidno napreduje. Število delavstva vedno bolj narasča. Čevljarji, med njimi okrog 15 žensk, delajo z velikim navdušenjem. Zelo pošteno in vesten je Vuk Franc, ki je pred priključitvijo pripeljal iz Gorice razne stroje ter stopil iz privatnega v državni sektor. On vodi točno evidenco nad skladiščem in skrbi za takojšnjo odpremo izdelkov po naročilih. Pošteno so tudi pomožne delavke, ki so zaposlene pri sortiranju in embalaži obutve. Urejuje se že tudi zunanja stran stavbe in dvorišče, kjer bodo zasadili drev-

demije znanosti ZSSR. Bavi se z raziskovanjem etnografije Lokajcev. Zbrala in obdelala je obilno gradivo o ljudski materialne kulture in ljudske umetnosti lokalnega naroda.

Ana Aširovna Aširova je prva Turkmenka, ki je dosegla znanstveno stopnjo v biologiji. Zdj vodi znanstvene raziskave, da bi dognala rastlinstvo v porečju Amu-Darje in njenega gospodarskega izkoriščanja.

Zasluge sovjetskih žena na vseh področjih znanosti so velike, zato po pravici pritiče sovjetskim znanstvenicam častno mesto. V socialističnem redu je žena pokazala, da je ne le marljiva sodelavka v borbi za socializem, marveč si je tudi znala priboriti v znanosti enako veljavo kakor moške.

(Prim. dnevi.)

Monsignor Cippico—pravi obraz Vatikana?

Kadar gre za res, kadar se pred kogarkoli postavi jasno in nedvoumno vprašanje: ali—ali—takrat je treba pokazati svoj obraz!

Danes je svet v dveh taborih. Ali si v taboru miru in svobode—ali pa si proti miru, proti svobodi, za vojno. Slepomišenje ni več mogoče. Zakriti obrazi so se razkrili, brezbarvni obrazi so dobi jasno podobo.

In tako je tudi Vatikan pokazal svoj obraz. Pod silnim imperativom časa so padla z ramena duhovniška oblacija. Vatikan je postal politična agentura ameriškega imperijalizma in papež javno ukazuje duhovščini, da stopi na politično bojno. Politika je postala "hrazito verska zadeva", tako učil goriški nadškof Margotti.

Ta politika Vatikana seveda ni od včeraj. Zgodovina je samo prisilila Vatikan, da je snel z obraza svojo nepolitično masko in pokazal svoje protiljudsko in protinarodno lice. Blagoslovi Mussolinijevim tolpam, ko so vdrale v Abesinijo in zahrbtno napadale jugoslovanske narode, papežev govori l. 1943, tik pred zlomom italijanskega fašizma, ki so "mirili duhove" in odvrčali množice "a tragične poti revolucije", papežev sodelovanje v volilni borbi ob referendumu in ob volitvah v Franciji itd. itd.— vse to se posamezne razvojne stopnje do današnje vatičanske politike.

Dne 9. oktobra 1947 je Pij XII. sprejel skupino članov ameriškega "Odbora za vojne zadeve". Dejal jim je: "Odbor za vojne zadeve pri zakonodajnem telesu je dobra stvar. Zakon in red zahtevata večji silo in samo s silo so lahko premagani nekateri sovražniki." Na ta govor Pija XII. je odgovoril Maurice Thorez: "Ko papež izjavlja: sila mora biti uporabljena za obrambo zakona in reda, misli papež—razume se—na kapitalistični red in zakon. On blagoslovlja klavce demokratov in rodoljubov v Grčiji, Španiji in drugod. On hiti, da vnaprej opraviči apostole "atomске bombe". Kajti interesi Vatikana so skupni interesom ameriških monopolov, Morganov in DuPontov in stotin podobnih finančnikov.

Vatikan z vso vnamo brani koristi svojega kraljestva na zemlji. Nedavno razkrita afera z monsignorom Edwardom Cippicom kaže, da se Vatikan bolj briga za borzo kot za dušnim pastirstvom.

Monsignor Cippico je bil najprej v državnem tajništvu Vatikana za vzhodne zadeve, leta 1939 pa je postal papežev hišni prelat. Pred letom dni je dobil od bivšega tržaškega župana Salema skrinjico draguljev, ki so bili vredni 5000 dolarjev. Cippico pa je bil tudi v tesnih zvezah s tržaškim škofom Santinom. Lani septembra je nenadno prijavil, da so mu dragulji izginili in z njim tudi važne listine. Te listine so govorile o zvezah s Santinom, menda celo s Stepincem; razkrila bi temne stike nekaterih visokih vatičanskih osebnosti. Papež je tedaj zapovedal molk, Cippico pa je odpoval v ZDA. Ko se je vrnil, je postal lastnik družbe Ocean film v Rimu. Pred dnevi pa so nekateri rimski listi objavili vest, da je Cippico prekupčeval

z valutami, poneveril večje vsote, ponarejal listine.

Po več kot petmesečnem molku o sumljivih izginutju draguljev in nekih listin je bil papež prisiljen, da je dal Cippico za preti. Toda ta je nenadno pobegnil iz stolpa "Dei Denti", kamor so ga zaprli. Ves Vatikan je bil v obsednem stanju. Kajti od Cippica je vodila pot do drugih vatičanskih osebnosti, ki so imele z njim "poslovne zveze". Tako so bili z njim v zvezi monsignor Tandini, šef drž. tajništva Mondini in monsignor Guidotti, ki je bil blagajnik vatičanske uprave. On je izročil Cippicu 100 milijonov lir za ameriške nune, da bi mu te vrnilo isto vsoto v dolarjih, čemur se navadno reče prekupčevanje z valutami. Guidotti si je tudi "izposodil" večje vsote iz vatičanske blagajne, da je vzdrževal neko zelo zahtevno gospo iz Firence. Cippico je oškodoval rimskega industrijalca Rossinija za 300 milijonov lir, katere mu je dal za nabavo sladkorja, ki ga pa ni prejel. Cippico se je pogodil za nakup več motorjev znamke "Vespa", izkupiček pa je Vatikan akreditiral v dolarjih pri neki ameriški banki. Za rimske industrijalce je tihotapil velike vsote tuje valute.

Sedaj so Cippico odkrili in aretirali v stanovanju bivšega generala fašistične milice Angenina v Rimu. Vatikan noče dati nobenih podatkov, da bi se lahko izvršila natančna preiskava o Cippicovih spekulacijah.

Ta afera je kot z žarometom posvetila za obzidje Vatikana—"v sveto mesto". Zdi se, kot da je postal Vatikan borza za spekulante z denarjem.

Na področju mesta Beograda smejo žito pridelovati samo kmetje

Beograd.—Način obdelovanja zemlje v okolici Beograda znatno vpliva na preskrbo beograjskega prebivalstva z vrtninami. Na področju mesta Beograda je okrog 4700 ha obdelovalne zemlje, ki pa se je doslej uporabljala pretežno za pridobivanje žita in krmskih rastlin. Zato je izvršilni odbor mesta Beograda že v februarju izdal odločbo, po kateri je na področju mesta prepovedano pridelovanje koruze in žita, industrijskih rastlin ter krmskih rastlin. Zemljišča, ki so bila lani v jeseni posejana z žitom, se po končani žetvi ne smejo več posejati s koruso, žitom, industrijskimi rastlinami in krmskimi rastlinami. Ta prepoved pa velja seveda samo za tista zemljišča, ki so dana v zakup, in za tista zemljišča, katerih lastniki niso izključno kmetovalci, ne nanaša pa se na kmete.

Z gornjo odločbo izvršilnega odbora bo doseženo povečano pridelovanje vrtnin. Kmetijski strokovnjaki so ugotovili, da v okolici Beograda prav dobro uspevajo krompir, čebula, česen, fižol, rdeča pesa itd., pogoj pa je seveda dobro gnojenje. Odločba izvršilnega odbora se že izvaja pri dajanju zemlje v zakup. Mestni ljudski odbor Beograda je letos dal v zakup 450 ha državnega zemljišča, toda le tistim zakupnikom, ki so se zavzeli, da bodo gojili le vrtnine za lastne potrebe.—Lani so zakupniki zemljišč pretežno pridelovali koruso in drugo krmo ter pitali svinje, trg pa je bil slabo založen z vrtninami.

Izvajanje novih predpisov bodo nazirali organi kmetijskega odeska mestnega ljudskega odbora in rajonskih odeskov. Že lani jeseni je mestni ljudski odbor propagiral večje pridelovanje vrtnin, kar ni ostalo brez uspeha. Zato računajo, da bodo letos na področju Beograda pridelovali vrtnine na področju najmanj 2000 ha.

OBVEZNI ODKUP OLJA

v Dalmaciji presežen za 10%. Določene obvezne količine olivnega olja so odkupovali ves čas med predelovanjem oliv. Najlepše uspehe so dosegli v metkovaškem in šibenickem okraju; določeni obvezni odkup so presegli za 30%. Dobre uspehe so pa dosegli tudi v splitskem okraju (125% celotni obvezni odkup) v dubrovaškem (123%), v makarskem, na Braču in Korčuli.

IZ URADA Slovenskega ameriškega narodnega sveta

3424 W. 26th Street, Chicago 23, Ill.

RAČUN ZA MAREC IN APRIL 1948

Bilanca dne 29. februarja 1948	\$2,516.22
DOHODKI za upravljalni sklad SANSE:	
Podružnica št. 2, SANS, Chicago, Ill.	\$ 50.00
" " " " " " " " " " " "	14.85
" " " " " " " " " " " "	34.50
" " " " " " " " " " " "	14.00
" " " " " " " " " " " "	6.53
" " " " " " " " " " " "	58.55
" " " " " " " " " " " "	3.70
" " " " " " " " " " " "	230.00
" " " " " " " " " " " "	250.00
" " " " " " " " " " " "	4.95
" " " " " " " " " " " "	8.50
" " " " " " " " " " " "	19.00
" " " " " " " " " " " "	100.00
" " " " " " " " " " " "	26.00
" " " " " " " " " " " "	25.00
" " " " " " " " " " " "	77.00
" " " " " " " " " " " "	2.00
" " " " " " " " " " " "	104.00
" " " " " " " " " " " "	60.00
Federacija društev SNPJ za okraj Westmoreland, Pa.	10.00
Federacija društev SNPJ za zapadno Pennsylvanijo	100.00
Rose Selak, Star City, W. Va.	4.00
Za knjige	314.75
Za posamezne revije Tovarš.	4.65
Razno	3.00
	\$1,547.08
	\$4,063.30

IZDATKI:

Najemljena urada	\$ 200.00
Razsvetljava in čiščenje	7.98
Plača tajnika	86.03
Plača pomočnika	361.05
Telefon in telegrami	14.29
Poština	103.15
Ekspres	19.13
Uradne potrebščine	3.64
Naročnina	1.00
Knjige	189.25
Seje Ameriškega slovanskega kongresa	2.00
Shodi in prireditve	29.90
Vozni stroški	10.00
Zborovanje Ameriškega slovanskega kongresa	83.30
Material za matrice	189.73
Popravilo filmov	10.00
Davek socialne zaščite	13.88
Dohodninski davek od plač	53.30
National Wallace for President Committee	100.00
Časniki	2.12
Razno	.60
Skupni izdatki iz uprav. sklada	\$1,433.43
Bančna bilanca dne 30. aprila 1948	\$2,612.99
Ročna blagajna dne 30. aprila 1948	16.88 2,629.87
	\$4,063.30

SKLAD OTROŠKE BOLNIŠNICE:

Bilanca dne 29. februarja 1948	\$131,007.29
Dohodki v mesecu marcu	862.50
	\$131,869.79
Obljubljeni vsota (Pledges)	33,000.00
	\$164,869.79

SKLAD SVOBODNEGA TISKA:

Prispevki v mesecu marcu	\$ 468.17
Prispevki v mesecu aprilu	134.10
	\$ 602.27
Izplačano odhodu za svobodni tisk	602.27
Preostanek	000.00

Mirko G. Kuhel, gl. tajnik. Vincent Cankar, blagajnik.

V Batujah grade zadrudni dom "Ivan Cankar"

Vipava.—Sredi prijazne Vipavske doline leži mala kmečka vasica Batuje s svojimi 360 prebivalci. Vaščani se bavijo v glavnem z vinogradništvom, sadjarstvom in živinorejo. Kmečka zadruga, ki je v vasi, skrbi za prodajo in zamenjavo poljedelskih pridelkov za industrijske proizvode in predmete široke potrošnje. Zadrugi še manjkajo primerni prostori in skladišča. Predvsem pa se pogreša zadruga klet, kamor bi v jeseni spravili svoje vino. Na pobudo OF so v vasi pričeli pred mesecem dni z gradnjo zadrudnega doma. Dela hitro napredujejo, zbirajo se sredstva, prebivalci so se razdelili v desetine in vsak po svojih sposobnostih prispeva, da bo dom čimprej zgrajen.

Izkušeni predsednik zadruga Vetrhi Franc je obenem tudi načelnik uprave za gradnjo zadrudnega doma. Vaščani, kakor tudi predsednik in sindikalna podružnica vsi si želijo, da bi dom bil čimprej zgrajen. Delovni polet je zajel tudi starce kot na pr. 65-letnega Jožeta Vetrhi, ki je v času narodno-osvobodilne borbe dal štiri sinove, ki so dali svoje življenje za svobodo. On je danes brez delovne moči, kljub temu pa dela in je za svoje štiri padle sinove daroval 1000 din rekoč, da hoče nadomestiti svoje sinove v borbi za dvig kulture in gospodarske zaostalosti kraja.

Batujčani so prav v kratkem roku med vaščani nabrali okoli 20,000 dinarjev, s katerimi mislijo kriti stroške zadrudnega doma. Zbrali so tudi večje količine

no vina, katerega bodo zamenjali za stuvben les v Podkrajju in Colu. Kmet Bečenko Franc je v ta namen sam daroval 200 litrov vina.

Prve delovne desetine, ki se na gradišču dnevno menjajo pri delu, so že odkrile gornjo plast zemlje, kjer bo stal zadrudni dom "Ivana Cankarja". Dela ne bodo lahka, pri kopanju so naleteli na kraški kamnit svet, kopati bodo morali globoko, ker bo zadrudni dom imel veliko klet za približno 1000 hektolitrov vina. Batujci se niso ustrašili niti te težave, z veliko vnamo rujejo s krampi in odstranjujejo skale. Na pomoč so jim prišli tudi drugi minirci gradbenega podjetja za ceste, ki z vrtnalnimi stroji pripravljajo vse, da se skale razstreljujejo.

Do sedaj so Batujci izkopali že nad 500 kub. m materiala, med katerim je velika množina uporabljene gradbenega kamenja, gromača in drobljenca, ki jim bo prišel prav za gradnjo. Višek gromača in drobljenca v vrednosti 100,000 din pa so prodali okrajni upravi za vzdrževanje cest, z njo so sklenili tudi dogovor, da jim bodo z lastno živino spravili velik del gromača na ceste. S to pametno gospodarsko politiko si bodo Batujci zvišali denarna sredstva za gradnjo zadrudnega doma z lastnimi viri in surovinami.

V Prireditvi so dnevno svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

NAROCNIKOM

Datum v oklepaju, na primer (May 31, 1948), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Ta slika je bila sneta pred Belo hišo v Washingtonu in kaže novo gibanje, ki sta ga organizirala Grand Reynolds in A. Philip Randolph, predsednik unije Sleeping Car Porters, za demokratisiranje oboroženih sil z odpravo rasne diskriminacije.

PRED SONČNIM VZHODOM

NOVELE
ANTON INGÓLÍC

(Nadaljevanje)

"Vse se bo uredilo, samo potrpite! Porazdelili jih bomo po vaseh, a prej moramo preračunati, koliko naj jih pošljemo v to, koliko v ono vas. Polne roke imamo drugega dela; nimamo človeka, ki bi prevzel skrb za te nesrečneže. Najdite nam ga, pa bomo stvar takoj uredili!"

Se isti dan so ga našli. Ime mu je bilo: Žika Tomič. Načelnik ga je imenoval za komisarja "beguncev in preseljencev", kajti beseda pregnancev je bila uradno prepovedana. Na načelniku je dobil sobo, mlajšo pisarniško moč, nekaj deset tisoč dinarjev in polnomočje, da upravlja s pregnanci, ki so že bili v srezi in ki bodo še prišli. Seveda je dobil tudi lepše stanovanje.

Čez nekaj dni so začeli prihajati v mesto nerodni kmečki vozovi, nanje so naložili zbegane ženske, lačne otroke in bolehnne starce in jih odpeljali na vasi. Mestece si je čez nekaj dni oddahnilo. Meščani so spet svobodneje hodili po ulicah, kajti ostali pregnanci so se nekako znašli: ta je našel sorodnika, oni je dobil službo ali vsaj začasno delo, ali pa je prinesel kaj s seboj. Ni bilo nič več prosjačenja po mestu, ne obokanih oči, ne bolnih starcev in stark in predvsem ni bilo več nemega očitjanja za mnoge: Kako? Vi tu lepo živite, delate za okupatorja in mu služite, medtem ko naš narod v Bosni in drugod trpi in se bori za svoje in tudi za vaše osvobodjenje!

"Žika, dobro si uredil, vidi se, da si človek organizacije, prisedi in pij!"

V očeh tistih meščanov, ki si niso ničesar bolj želeli kot mirnega in udobnega življenja, je zrasel njegov ugled in čisto so ga vabili na žganje, vino ali večerjo. Bilo je vsekakor bolj gostiti Žiko, kakor pa dobiti v oskrbo družino s petimi, šestimi otroki.

Toda ni minil teden dni in že so se prvi pregnanci vrnili.

Na Žikina vrata je portkala bolehná žena. s povzdignjenimi rokami. "Naš kmet nam že 'Ljubi gospod, rešite nas smrti!' je zaprosila dva dni ne daje jesti. Pravi, da ne bo redil štirih ljudi, od katerih niti eden ni sposoben za delo. Saj bi delala, o, kako rada bi delala, toda v prah me peče, slaba sem, da se komaj držim na nogah, in poglejte, kakšni so otroci!"

Otroci, dve deklici v šolski dobi in deček štirih let, so se vrtli lic tiščali materinega kri-la in s strahom gledali debelušastega gospoda.

"Kako se imenuje ta zverina?" se je razhudil Žika.

"Ilija ga kličejo. Bogat je, par volov ima in pet krav, v planini pa trideset ovac."

"Pojdaj za zdaj v kavarno pri mostu, takoj ti pošljem kruha! Še danes pokličem kmeta."

Drugi dan je prišel Ilija, čokot človek, zaraslega obraza, oblečen v zanemarijene cunje. Žika ga je trdo prijel, kmet se je vzviljal, vzdihoval in tožil, čes da je bila slaba letina, da so Nemci vzeli žito, da še sam nima kaj jesti. Žika ni maral slišati ugovorov. Povzdignil je glas. Kmet se ni uplašil. Njegov zarasli obraz je

preletel lokav nasmeh, ko je potegnil iz žepa pet srebrnikov po petdeset dinarjev in jih položil na mizo, rekoč: "Na, učo, pa mi daj takšne, ki mi bodo delali!"

Žika je hotel vzrojtiti, toda srebrniki so se preveč vabljivo svetili. V trenutku je presodil: saj je vseeno, kdo redi to, kdo ono družino. Položil je tolsto roko na srebro in dejal: "Dobro, ta denar bom dal v fond za begunce, tebi pa podelil drugo družino!"

Ko je kmet odšel, je vtaknil štiri srebrnike v žep, enega pa odnesel uradniku, da ga vpiše v knjigo. Popoldne je poklical iz bližnje vasi družino z dvema odraslima hčerka in jo izročil Iliju, ženo s tremi otroci pa poslal v oddaljeno vas z naročilom, naj jo župan dodeli kmetu, ki še nima pregnancev.

Odtlej ni minil dan, da ne bi kdo potrkal na njegova vrata. Zdal kmet, ki je želel zamenjati lačne žedolce z delavnimi rokami, drugič lačna mati s peščico še bolj lačnih otrok, ki jim na vasi ni bilo obstanka. Žika je imel polne roke dela. Vozil se je tudi na deželo in na licu mesta urejal spore. Ob takih prilikah se je vselej vračal sit in napit, premožnejši kmetje, ki je ustregel njihovim željam, so mu dali s seboj vina, sira, mesa in denarja.

Jeseni je podvel nabiralno akcijo. V njegov urad so prihajale velike vsote denarja in vozovi hrane in drugega. Že ob delitvi podpor, predvsem pa po zaključeni akciji se je začelo po mestu šušljati o nepravilnostih. Pregnanci so dolžili Žiko, da ni delal po resničnih potrebah priselcev, mnogi, z več otroki in slabim zaslužkom so dobili manj kakor nekateri uradniki s plačo, večina pregnancev z dežele pa niti vedela za delitev. Bili so celo takšni, ki so namigovali, da je Žika mnogo vtaknil v svoj žep. Vendar se njemu samemu ni nihče upal kaj reči, niti si ga ni upal tožiti pri načelniku ali županu, s katerima je vsak večer posedal v kavarni.

Sicer pa te govoriče niso mogle zajeti širšega kroga, kajti tisti čas so se zunaj v svetu in tudi doma dogajali važnejši dogodki. Nemška vojska je zavzemala na vzhodu mesto za mestom; lepaki, letaki in radio so oznanjali velike nemške zmage in napovedovali zlom Rdeče armade, doma pa so pogumlj ljudje odhajali v gozdove in se pridruževali partizanskim odredom, ko so se borili z okupatorji, medtem ko so družinovski oddelki že pletli zveze z Nemci. Vsak dan so krožile po mestu nove presretiljive novice, ki so bile važnejše kot Žika in njegovi pregnanci.

Kmalu so se Pečančevi četniki vrnili iz gozdov in pod nemškimi vodstvom stopili v borbo s partizani. V mestu so se pojavili mladi ljudje v pol vojaških uniformah, s kokardami na črnih kčmah, nosili so puške in opasani so bili s pasovi nabojev. Bili so na pogled strašnejši od sovražnikovih vojakov in vedli so se oblastno in gospodujejo. Ničesar niso delali, a denarja so imeli na kupe. Njihovo število se je naglo množilo.

(Dalje prihodnjí.)

Ljubljanski proces proti zločinskim gestapovcem, vohunom in saboterjem

(Nadaljevanje)

Ko je sodišče slišalo predloge, se je umaknilo na kratko tajno posvetovanje. Zatem pa je predsednik sodišča sporočil, da je sodni zbor večino predlogov sprejel, nekatere pa zavrnil kot nepotrebne, ker je to že sama razprava dovolj razjasnila.

Sjedilo je čitanje dokaznega gradiva. Za vsakega obtoženca je najprej predsednik sodišča pregledal in prebral zapisnik zaslišanja v preiskavi, kar se je po večini ujemalo z izpovedbami obtožencev med razpravo. Poleg tega so bila zlasti karakteristična lažna poročila, ki so jih po osvoboditvi dali predstavniki ljudske oblasti obtoženci Diehl, Oswald, Bažle, Kranjc, Kosič in Juranič. V njih so z jasnim namenom, da pridejo na odgovorna mesta v državni upravi in gospodarskem aparatu, prikrili svoje zločinsko delovanje v taborišču Dachau. Sodišče je pregledalo tudi razna poročila in karakteristike, s katerimi so si obtoženci med seboj pomagali do odgovornih položajev. Poročilo Kontrolne komisije LRS pove, kako je obtoženci Diehl s svojim odporom do administracije in evidence namenno povzročil razne nerednosti in se je na ta način zgubil tudi precej važnih aktov; kako je Diehl nepravilno razpisal novo dole moč; kako je omalovaževal pregled raznih podjetij in ustanov, kjer so bile odkrite razne nepravilnosti in je po krivdi Diehla ta material obležal neizkoriščen. Glede Puffler-

nosti v taki meri, kakor doslej še noben proces v treh letih obstoja nove Jugoslavije. Ta okolnost nedvomno dokazuje, da gre v tem primeru za stvar, ki je nadpovprečno važna in izrednega pomena za našo državo in naše ljudstvo. Izredno zanimanje in izreden pomen, ki ga pripisuje temu procesu naša javnost, je popolnoma na mestu, ker gre za zločine, kakršni se dosegajo pred našim sodiščem še niso obravnavali, ker gre za zločine, kjer so zločinci svoja dejanja izvajali, zlorabljaljo svoje visoke funkcije, na katere so povzpeli s pomočjo prevare političnega in državnega vodstva, hinavsko skrivajoč svoj izdajalski obraz pred ljudstvom.

Ta proces je sedaj pojasnil in je dal vsemu našemu ljudstvu prepričevalen odgovor na vprašanje, od kod se organizirajo in kdo je kriv za sabotaže v industriji, prometu, v prehrani in tako dalje. Daje odgovor na vprašanje, kako je mogoče, da so se taki zločinci vrtnili na odgovorna mesta in na kakšen način so razjedali in hromili od znotraj naš državni aparat.

Narodnoosvobodilna borba je bila velika preiskunja za naše narode. Ogromne žrtve smo do-prinesli za svobodo in neodvisnost. Toda kakor je dejal Ivan Cankar že l. 1918. po prvi svetovni vojni: nobena solza ni bila potočena zastonj, nobena kaplja krvi prelita zastonj. Ljustvo je ojeklenelo v borbi s sovražnikom. Očitano in pomisljeno obnovila, gradi in utrjuje svojo svobodno in neodvisnost domovino. Toda istočasno, ko se je slovensko ljudstvo skupno z ostalimi narodi Jugoslavije in velikim Sovjetsko zvezo borilo proti

zakletim svojim sovražnikom, so se našli ljudje, izvržki svojega rodu, ki so stopili na stran sovražnika svojega ljudstva in so se mu celo ponujali. To niso bili samo odkriti sovražniki, kakršni so belogardisti, slovenski domobranci, ustaši, nedržavci in ljotičevci, ki so se pred licem naše javnosti razkrinkali že v času borbe in okupacije, povsem in popolnoma pa v sodnih procesih po osvoboditvi. Kot najnevarnejši in najbolj strupeni sovražniki našega ljudstva so se pokazali, ko so uspeli zaradi svojega hinavstva vrtniti se, zlorabljaljo članstvo KP in OF, ter prikrili delo v dobi okupacije in še nekaj let po vojni.

Oni so v času okupacije, kot je nazorno pokazal proces, opravljali vlogo najbolj zavrečnih krvnikov in masovnih morilcev in uničevalcev svobodoljubnih internirancev v taborišču Dachau. Vse to svoje delo so opravljali pod lažno in ostudno krinko starih španskih borcev in komunistov, čeprav iskreni in doledni antifasisti niso nikdar bili. Dolgo vrsto let pred vojno so delali po večini tajno v službi kot razbijalci delavske, ljudske, narodne in državne enotnosti. Bili so v službi inosenskih špijonskih agencij kot najvulgarnje predana banda provokatorjev in ovaduhov.

V taborišču Dachau so med okupacijo kot najvstavejši hlapci gostepa in njihova glavna opora pomagali dušiti in razbiti odpor, organizirali so znani provokatorski "komite", organizirali ovaduhovsko mrežo ter tudi sami neposredno sodelovali pri najgusnejših, nečloveških zločinih na poljskih postajah, kjer so z največjim cinizmom in sadizmom eksperimentirali na živih ljudeh, na internirancih Dachau; na delo v delovno komando so pošiljali ljudi in pomagali s tem tuji vojni industriji. Sodelovali so na sločinskih poljskih postajah, okuvali internirance z bacili malarije, pri poljskih z zniževanjem sračnega pritiska, pri poljskih s ohlajevanjem vode, sodelovali pri preparatih za strjenje krvi, pri poljskih zastripitvah na živem organizmu in temu podobno. To so bile metode najbolj barbarškega in ciničnega uničevanja ljudi, kar jih pomeni človeška zgodovina. To zasenčuje celo grozote sloglasne inkvizicije katoliške cerkve v Španiji. Vse to se je godilo v Dachau, v tej množični mučnici in uničevalnici imperialistične Nemčije. Tu je imperialistična Nemčija šolala svoje krvnike, agente, morilce, ubijala v njih poslednjo senco človeške čuta dostojanstva in morale, če so jo obtoženci sploh kaj imeli.

Za te krvnike in agente, izsolane v Dachau so se dogovarili, ko je bil propad Nemčije na vidiku, z nekimi imperialističnimi silami, da jih prevzamejo one v svojo službo, čeprav so vedele za njih ostudna zverstva in sločinstva. Tako so ti ljudje, slabši od živali, v taborišču Dachau, tem masovnem morišču, izvrševali in pomagali izvrševati najostudnejše sločine nad ogromno večino internirancev kot hlapci gestapa, skrivajoč se za krinko španskih borcev in so v tem taborišču uživali privilegije. Tu so poljskušali na rafinirano sistematski način internirance terorizirali in demoralizirali, počasi skorumpirali čimveč pojenih internirancev taborišču Dachau ter tako povečali število ovaduhov gestapa, vse pod lažnim in do akrajnosti oportunističnim in sločinskim geslom ocvanjanja starih kadrov ter "nemožnosti" in "nesmiselnosti" borbe v taborišču. To v času, ko se je ogromna večina našega ljudstva borila na čelu s svojim izvršnim odborom Osvobodilne fronte in centralnega komiteja KP za skupno dobro svoje domovine proti fašističnemu okupatorju, niti trenutek ne oklevajoč dati za njo svoje življenje, kakor so ga dali člani centr. komiteja komunistične stranke Slovenije Tomič, Zidanšek in Šlander. Nihče od obtožencev vojnih sločincev se ne more izgovarjati, da mu ni bila jasna linija enotne borbe Osvobodilne fronte in komunistične stranke, ker je bila ta linija jasna ogromni večini slovenskega naroda. Nihče od obtožencev se ne more izgovarjati, da je zaradi pritiska dela ostudne sločine, res pa je, da so jih delali zaradi svoje protiljudske miselnosti, strahopetno-

Delavstvo v Ameriki—nadaljni industrijski spori

(Peti od devetih člankov o zgodovini delavskega gibanja. Snov in material so iz materijala, ki ga je zbral delovski oddelček zvezne vlade.)

Tekom leta 1890 in v dobi do pričetka novega stoletja, so se unije dobro vkoreninile v ameriško industrijo. Vendar pa so pri tem naletele na ostro opozicijo od strani velikih korporacij. Te korporacije so se formirale v času civilne vojne in v dobi, ki ji je sledila. Cilj je bil razvoj ameriške industrije in bogatih virov premoga, železa, bakra, petroleja itd. Okrog l. 1890 so velike korporacije že dominirale ekonomsko in do gotove mere tudi politično življenje te dežele. Proti unijam so torej vodile krepak odpor in posledica je bila pravcata industrijska vojna.

sti, sebičnosti, osebne ambicioznosti, amoralnosti, anacionalnosti, farizejstva in hlapčevstva, zaradi katerega so že davno pred vojno predstavljal narodu in stranki tuje osiroma sovražno telo, ki ga je naš narod končno za vselej izpljunil in zavrgel kot svojega najbolj škodljivega zajedalca, najbolj zagrisenega in podlega sovražnika.

Kaj je pokazal in dokazal pričujoči proces? Pričujoči proces je dokazal in še enkrat pred vsem svetom razgalil vse neverjetno gnulobno, pokvarjenost in cinizem imperialističnega hitlerjevskega aparata v Dachau in nezasišene grozote vojnih sločincev, ki so se tam dogajale. Drugič, dokazal je, da so za te vojne sločince zapadni imperialisti vedeli in se dogovarjali pred zlomom Nemčije, da jih prevzamejo v svojo službo. Dokazal je dalje, da so te sločince prevzeli dejansko v svojo službo zapadni imperialisti in jim dali nalogo in jih pošiljali v našo državo, kakor tudi v druge države kot organizatorje načrtnega škodljivstva, diverzij, sabotaž, špijonaže in protiljudske propagande, čeprav je bila njihova dolžnost po vseh mednarodnih dogovorih izročiti jih naši državi in našim sodiščem.

Dalje je pričujoči proces pokazal, da so prejemale ti bivši agenti gestapa, sedaj agenti tuje obveščevalne službe preko Dunaja, Berlina in Londona podrobna navodila za načrtno škodljivstvo, za sabotaže, za rušenje cestnega plana, za sabotaže v prometu in prehrani, za organiziranje sistematičnega načrtnega škodljivstva zlasti na najodgovornejših mestih v prometu in proizvodnji. Pričujoči proces je pokazal, da so za te sločince imperialisti uporabili najbolj sie in rafinirane sovražnike našega ljudstva, ljudi, ki so bili že davno pred vojno v taborišču Dachau kot konfidenti osiroma provokatorji, ki so ob prvem stiku s sovražnikom hlapčevsko ponujali svoje usluge ali si sebičnih razlogov strahopetno kapitulirali in padali čedalje globlje v svojem izdajstvu in pokvarjenosti. Pričujoči proces je pokazal dalje, kako so se vojni sločinci s pomočjo lažnih poročil in karakteristik iz Dachau vrtnili na najodgovornejša mesta v ministru in industriji, v najvažnejše veje industrije, v kontrolno komisijo, zunanje ministru in aparat CK KPS, na univerzo, šolsko, prehranski aparat in pod krinko prijateljskih novinarjev vrtnili organizirano špijonažo in diverzijo.

Is dokaznega materiala je dalje jasno razvidno, kako so vsi obtoženci delali po teh direktivah s istim sločinskim namenom, škoditi in rušiti gospodarstvo in obrambne moči FLRJ, pripravljati pogoje za intervencijo tujih imperialistov, katerih kolonija naj bi Jugoslavija postala, čeprav so po stari špijonski praksi hoteli imeti vsak svoj poseben kanal. Ti sločinci so ob istočasno hlinjeni ljubezni do ljudstva izvrševali najbolj sovražna dejanja proti ljudstvu, so hinavci in ciniki, kakršnih ne pozna naša zgodovina; hinavstvo, ki je daleč zasenčilo Tartuffovo hinavstvo in daleč zasenčilo hinavstvo in cinizem slovenskih belogardističnih klerikalcev.

(Konec prihodnjí.)

Izmed krvavih konfliktov v letih 1890 sta izrazita dva. Eden — v l. 1892—med zvezo železarjev in jeklarskih delavcev in Carnegie Steel korporacijo v Homesteadu, Pa. Spor se je pletel okrog nameravanega znižanja plač in priznanja unije. Ko je bila oklicana stavka, je korporacija najela 300 "detektivov" od Pinkertonove detektivske agencije za zaščito tovarn. Nastala je iz tega prava bitka med stavkarji in "detektivi" in padlo je deset mož, mnogo pa je bilo ranjenih. Vmešala se je še državna milica in zlomila stavko ter unijo obenem.

Leta 1894 so zastavkali delavci Pullman Palace Car Co. v Pullmanu, Illinois, ko je družba odrekla ozir. zavrnila ponudbo za pogajanja. Šlo je za izboljšanje plač. Takrat je bil Eugene V. Debs na čelu American Railway unije. Podprl je stavko s svojimi železničarji in železniški promet je bil paraliziran. Sledilo je izposlovanje sodne prepovedi proti stavkarjem in uniji na podlagi oviranja pošte Zed. držav. Tej prepovedi so sledili nemiri in predsednik Cleveland je poslal čete nad stavkarje. V tej stavki je 25 oseb zgubilo življenje in mnogo je bilo ranjenih. Stvar pa je segla to pot daleč in opozorila javnost na delavske probleme, ki so postali predmet narodne politike. Navzile dejstvo, da so bila vprašanja sporov med delavstvom in podjetništvom zanešana v politiko dežele, so korporacije še vedno nadaljevale svojo borbo proti organiziranemu delavstvu.

Toda čim bolj so delavstvu razbijali stavke, tembolj so rasle unije in je raslo članstvo. V letih 1900 in 1904 je naraslo članstvo ADF od pol do dva milijona in pol članov. Najvažnejši del priključenih unij so tvorile 4 bratovščine železničarjev. Do tedaj je bil tudi že izvojevan 8-urnik, višje plača in pogodbe kolektivnega pogajanja.

ADF pa ni sledila vzgladu evropskih unij in se ni pridružila nobeni politični organizaciji. Njene smernice so bile: nagraditi prijatelje delavstva in poraziti njegove nasprotnike pri volitvah. Samuel Gompers, ki je vodil to politiko, je uspel, da je na ta način delavstvu izvojeval gotove zaščitne zakone v številu držav. Medtem pa je zvezni kongres sprejel zakone v tem pogledu in l. 1913 je bil ustanovljen delavski department, ki je dobil kabinetski status. L. 1915 je bil sprejet zakon nazvan Seaman's Act, ki je znatno izboljšal položaj pomorščakov na ameri-

ških ladjah. L. 1916 je bil uzakonjen 8-urnik za železničarje.

Ameriška delavska federacija je imela svoje boje z organizacijami političnih ciljev—socialistično delavsko stranko (ustanovljeno l. 1877), socialistično stranko (ust. 1900) in IWW (ust. 1905). IWW (Industrial Workers of the World) je vključevala delavske in politične skupine ter je oznanjevala "revolucionarne doktrine in kot organizacija tega kova skušala pridobiti v svoje vrste velike množice neizurjenih delavcev. Nekaj časa je uspevala v predelju žitnih polj, v majnah, gozdnih taboriščih, v predilnicah itd., a že po l. 1913 je pričelo to gibanje pešati, vendar do gotove meje obstaja še danes. Ko je vstopila Amerika v vojno l. 1917, je povečana industrijska proizvodnja razširila tudi delavske unije. Samuel Gompers je bil imenovan za načelnika vojnega odbora za odnose z delavstvom. S tem je delavstvo prvič dobilo od vlade pravico do organiziranja in kolektivnega pogajanja z delodajalci.

—(Common Council)

Pedagoški tečaj za učitelje-tečajnike

Ljutomer.—Okrajni odbor sindikata prosvetnih delavcev je sklical informativen sestanek učiteljev tečajnikov vsega okraja, na katerem so sklenili, da bodo v okviru sindikata organizirali pedagoški tečaj. Ta bo tedensko v Ljutomeru in pri sv. Miklavžu. Tečaj bo v veliko oporo učiteljem-tečajnikom pri pripravi za izpite.

Naročite novo knjigo o Jugoslaviji!

THE SILENT PEOPLE SPEAK (Tih ljudstvo govori) je naslov nove knjige o Jugoslaviji, ki jo je napisal poznani ameriški časnikar in redijski komentator Robert St. John. Lasko leto se je mudil devet mesecev v Jugoslaviji in proučeval razmere. Knjigo je napisal v Bohinjski Bistrici. Zanimala bo vse Amerikance, ki žele videti pravo sliko o razmerah v Jugoslaviji izpod peresa osebe, ki je imela priliko poznati obe Jugoslaviji—predprilsko kraljevino in sedanjo novo ljudsko republiko. Posebno pa bo zanimala Amerikance jugoslovanskega porekla. Naroči se lahko v uradu SANS-a, 3424 WEST 26th ST., CHICAGO 23, ILLINOIS. (V Clevelandu tudi pri tajniku podružnice št. 38 v SND.) Sansovi člani dobijo pri naročilu poseben popust (\$3.50, drugače pa stane knjiga \$4.00.

"PROSVETA"

2657 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill. _____ 19__

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem _____

V slučaju, da je od strani upravitelja kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se liste poprvil Z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrži. drave in Kanado \$2.50	Za Chicago in okolice je.....\$2.50
1 tednik in..... 6.00	1 tednik in..... 6.50
2 tednika in..... 5.00	2 tednika in..... 7.10
3 tednike in..... 4.40	3 tednike in..... 5.90
4 tednike in..... 3.20	4 tednike in..... 4.70
5 tednikov in..... 2.80	5 tednikov in..... 3.50

Za Evropo je.....\$11.00
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastnina.

Prištetje se sme le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo.—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištet, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to tako naznaniti upravitelju lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravitelju znižati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawdale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo polijam naročnino za list Prosveto vsote \$.....

1) Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) _____ Čl. društva št. _____

3) _____ Čl. društva št. _____

4) _____ Čl. društva št. _____

5) _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Drjava _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!